



Torre de la Portella

Bagà

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: Nucli històric. Plaça Galceràn de Pinós, 16
Emplaçament A l'interior del jardí privat de cal Matapins

Coordenades:

Latitud: 42.25271
Longitud: 1.85999
UTM Est (X): 405961
UTM Nord (Y): 4678464

Classificació

Número de fitxa 08016-21
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Element arquitectònic
Estil / època: Medieval Modern
Segle XIV
Any 1343
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Nivell protecció a les NNSS de Bagà any 1983: 1a (elements a conservar).
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Defensa
Observacions protecció: BIC R-I-51-5194, llei 16/1985 06 25 BOE(muralles)
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari IPAC nº 2984, any 1982
Generalitat i altres inventaris
Accés Restringit
Ús actual: Científic
Titularitat Pública

Titular: Ajuntament de Bagà. Plaça Catalunya, 7. 08695 BAGÀ

Fitxes associades:

Muralles

Autoria de la fitxa Cortés Elía, M^a del Agua

Data de registre de la fitxa: ds., 10/01/2004 - 01:00

Descripció

La torre es troba flanquejant la sortida de la plaça Galceràn de Pinós cap al nord, per l'antic portal de Saldes o Faia. És la única torre completament sencera de les que flanquejaven la muralla del segle XIV. És una torre de planta circular amb un sostre intermedi, i coberta de teula aràbiga d'un sol vessant. De fàbrica de pedra, poc treballada i d'aparell groller travada amb morter de calç. Forma part de les restes d'un pany de muralla que allà mateix conformava una de les seves portes. Molt visible, sobretot des de l'altra banda del riu Bastareny, ha quedat integrada en una finca de recent construcció, com un annex d'un jardí privat. Per edificar la casa actual es van ensorrar les que hi havia abans: cal Janet, cal Vilanès o torre del Vilar. L'actual es coneix com cal Matapins. La torre actualment té la porta situada al centre de l'alçada de l'edificació, de manera que s'accedeix amb una escala metàl·lica exterior, tot i que aquesta porta seria oberta amb posterioritat a la construcció de la torre. El primer pis està cobert interiorment per una cúpula que impedeix la comunicació amb el pis superior i que és fruit d'una restauració posterior. A aquest nivell s'accedeix per una porta més baixa. Originalment els tres sostres dels tres nivells interiors de la torre eren coberts amb empostissat de fusta i es comunicaven entre ells mitjançant escales de fusta. La porta del primer pis es troba flanquejada per espitlleres que permeten la vigilància; al segon i tercer pisos també hi ha espitlleres. La porta del pis superior podria servir també per comunicar amb el corredor de la muralla. Al capdamunt hi ha tres forats quadrats que possiblement estaven destinats a l'embigat dels cadafalcs, garites de fusta suspeses pel cantó de fora que permetien llançar verticalment objectes als agressors. La coberta estava formada per una teulada a un vessant orientada de nord a sud. A la planta baixa hi ha l'accés a una galeria subterrània amb l'embocadura dirigida muralla amunt i que podria ser la mateixa que surt de l'hort de Palau. Actualment està tapiada. Al peu de la torre hi ha també dues espitlleres.

Observacions:

Cada portal tenia una sola torre, mai es parla de dues. Entre 1342 i 1394 es treballa en la construcció de les torres. El 1358 trobem les torres de Brocà, Bestorre, Cerdana, Conilleres, Enveig, Espassén, Fonoll, Gandesa, Jossana, Malanyeu, BernatMercer, OliverSaig, Pere de l'Olm, Sobirana i Vilella (VILADÉS, 1996). Tot i que surten anomenades tantes torres es creu que tan sols hi haurien set i que agafarien diferents noms: Portella, Malanyeu, Gandesa, Sobirana, Santa Maria, Portalet, Vilella, concentrades als murs de tramuntana i llevant. Al segle XIV sembla que totes les torres eren quadrades ja que en ser fetes amb tàpia no podien ser rodones. Encara resten les bases de la torre Sobirana, del Portalet i la de l'Homenatge. Les torres circulars, la Portella i la Vilella, pertanyen a reformes fetes al segle XV i XVI. Els sistema constructiu era similar al dels murs: la part inferior fins al primer pis era de pedra i la superior amb tàpia amb una alçada d'uns vuit o nou metres. A partir de la meitat el mur s'aprimava. És possible que la porta d'entrada no fos arran de terra, sinó al primer pis, accedint amb una escala de fusta. El nombre de pisos depenia de la seva alçada. Els sostres estaven formats per una jàssera central, bigues i un empostissat. Hi havia espitlleres estretes i verticals per permetre la visibilitat cap a l'exterior, generalment dirigides al portal. La coberta a un vessant amb orientació nord-sud, formada per bigues, una xarxa de boix, un gruix de terra i la fulla igual que els murs. Mapa topogràfic de Catalunya editat per l'Institut Cartogràfic de Catalunya E/ 1:5.000.

Història

La torre de la Portella també es coneixia com torre Jossana o torre de l'Espassén (SERRA VILARÓ, 1930, vol. II, p. 199). Aquesta torre era una de les que flanquejaven les muralles que protegien la vila des del segle XIII. La construcció de les muralles s'inicià a partir del 1234 i segons Mn. Serra Vilaró ja estaven construïdes al 1294 (SERRA VILARÓ, 1930) i aquestes aprofitarien els murs de les cases. Tenim documentades diferents obres de reconstrucció i ampliació de les muralles i les torres durant el segle XIV. La primera notícia documental és de l'any 1343, als llibres de consolia s'esmenten obres a les muralles, fent adobar portals i construint la torre Subirana (doc. 126, llibres de Consolia, ACA). El llibre 121: "Manual de missions dels murs" (sense data), corresponent als anys 1357-1358, és dedicat exclusivament a les obres dels murs, torres, portals i valls. La torre Jossana és esmentada per primera vegada el 1355. El 1442 es fa una restauració de la torre (SERRA VILARÓ, 1930) en el que es diu que la torre serà rodona, fet que fa suposar que abans no ho seria. A mitjans del segle XIII va començar a créixer la vila i és possible que al segle XIV, a mesura que creixia la població, s'ensorressin part de les muralles anteriors i es construïssin nous trams ampliant el perímetre del recinte emmurallat, constant a partir del 1358 la construcció de noves torres i murs. Al segle XV (1442) es reconstrueix la muralla i es fan noves torres. Segons Ramon Viladès (1996) les torres del segle XIV serien de planta quadrada (Sobirana, Portalet, Homenatge); les de planta circular (La Portella i la Vilella) serien fetes a les reformes dels segles XV i XVI. Poques són les notícies que tenim de l'enderroc de les muralles, però durant la Guerra dels Segadors (1640-1657) la vila va ser incendiada diverses vegades. També al final de la Guerra de successió Bagà fou la darrera vila en capitular, fet que ens fa suposar que Felip V faria enderrocar el que quedaria de muralla i torres, quedant només dempeus la torre de la Portella i la de Vilella. A les cròniques de Francisco de Zamora (1787), de Pasqual Madoz (1845) i de Cèsar August Torras (1905) quasi no fan esment de les muralles, fet que ens fa pensar que en aquesta època existirien poques restes. L'any 1916 encara existia una porta d'arc de mig punt adovellada que permetia l'accés a la vila; era el portal de Saldes o de la Faia.

Bibliografia

AA.VV. (1985). Catalunya Romànica. Vol. XII El Berguedà. Fundació Enciclopèdia Catalana. SERRA VILARÓ, J. (1930). Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius. 3 vols. Reedició de 1989 del Centre d'Estudis Baganesos. VILADÈS, R. (1996). Les muralles de Bagà. Llibres de l'Àmbit, nº 8. Àmbit de Recerques del Berguedà.

